

Після цієї бойні в живих залишилося всього 127 чоловіків і 8 жінок, які повинні були працювати в артілях і на підприємствах. Цих спеціалістів відвели в школу, де для них організували табір, що охоронявся вдень і вночі. Однак звідти вдалося втекти 67 євреям. Частина з них перейшла на територію, яку контролювали румуни, чотири чоловіки вирішили боротися з німцями у партизанському загоні. Єврей Вайсман потрапив у загін імені Хрущова, брав участь у бойових операціях, займався забезпеченням бійців продовольством тощо. В партизанському загоні імені Меншикова хоробро боролись із ворогом жінки-єврейки з Хмільника Сіма Мазовська і Рахіль Портнова, в загоні імені Леніна – євреї Ізя Резнік і Льова Кіелгойз [3, с. 52 – 53].

В цей час у Хмільнику продовжувалась розправа над вцілілими євреями. В суботу 26 червня 1943 р. рано-вранці гестапівці вигнали з табору всіх євреїв: 14 осіб відділили від інших і відправили додому, а всіх інших відвели в ліс, де вже були викопані ями, однак 13 осіб зуміли втекти, а 50 було розстріляно [3, с. 35 – 54].

Так завершилась бандитська «епопея» по ліквідації єврейського населення маленького подільського містечка Хмільника Вінницької області, одного з багатьох населених пунктів Поділля. За підрахунками дослідників, в цьому місті було безжально знищено 11750 євреїв, а всього за роки фашистської окупації на Вінниччині було розстріляно і закатовано 204781 мирних громадян, з яких майже половина були євреї [2, с. 113].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Горина М. Гетто на Хмельниччині в роки нацистської окупації / М. Горина // Подільський кур'єр. – 2011. – 12 травня. – № 19.
2. Поділля у Великій Вітчизняній війні (1941 – 1945 рр.): Збірник документів і матеріалів. – Львів: Каменяр, 1969. – 362 с.
3. Черная книга о злодейском повсеместном убийстве евреев немецко-фашистскими захватчиками во временно оккупированных районах Советского Союза и лагерях Польши во время войны 1941 – 1945 гг. / Составлена под редакцией Василия Гроссмана, Ильи Эренбурга. – К.: МИП «Оберег», 1991. – 616 с.
4. Уничтожение евреев СССР в годы немецкой оккупации (1941 – 1944): Сборник документов и материалов / Ред. И. Арад. – Иерусалим: ЯД ВАШЕМ, 1991. – 424 с.

Володимир ПЕТРЕНКО

СПАЛЕНІ СЕЛА ВІННИЧЧИНИ В ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1941 – 1944 рр.

Невід'ємною складовою Другої світової війни стала німецько-радянська війна, яка розпочалася понад 70 років тому. Трагічні наслідки, яким передували політичні та військові прорахунки сталінського керівництва, призвели до того, що вже наприкінці липня 1941 р. Вінниччина була окупована військами гітлерівської Німеччини та її сателітами.

Окупаційний режим на Вінниччині вирізнявся кількома особливостями: розподілом області на німецьку та румунську зони окупації (по річках – Південний Буг, Рів, Лядова), розташуванням ставок Гітлера «Вервольф» та Герінга «Штрайнбрух», які здійснювали управління військами, колонізацією території подільського краю з виселенням місцевого населення. Наш регіон також відіграв важливу роль у постачанні продовольством Німеччини.

Нацисти в основному опиралися на німецькі різноманітні каральні органи: таємну поліцію (гестапо), загони СС, службу безпеки (СД), поліцію. Вони діяли на окупованих

територіях, зокрема на Поділлі, надзвичайно цинічно та жорстоко. Про це свідчить той факт, що впродовж окупації – до кінця березня 1944 р. – загинули біля 205 тис. мирних жителів Вінниччини, було розстріляно 45 972 військовополонених. На фронтах Другої світової війни – до 2 вересня 1945 р. – загинули 173 400 вінничан.

Відповідно, втрати по Україні такі: 5,5 млн. жертв – це місцеве населення та військовополонені, 2,5 млн. – загинули в боях. Україна втратила за роки війни 8 млн. осіб. Втрати СРСР: 15,4 млн. чол. мирного населення, 11,2 млн. чол. – полягли в боях та військовополонені. Разом – 26,6 млн. осіб загинули у цій війні.

Щоб знайти пояснення, чому так сталося, що більшість жертв війни становили мирні громадяни – в основному жінки, діти, пристарілі, полонені – необхідно вказати на сутність окупаційного режиму. Він базувався на нацистській расовій ідеології, витоком якої, зокрема, була одна з інструкцій для керівництва на місцях, у якій, зокрема, йшлося (мовою документа): «Німці є панівною расою в світі, їхні життєві потреби завжди пролягали в Європі далеко на Схід... Східні племена потребують жорстокого й безжалісного ставлення при постійному застосуванні погроз, штрафів, репресій, навіть, якщо не буде будь-яких приводів для цього».

Дана ідеологія базувалися на нелюдському расистському світогляді керівників III Рейху, зокрема, А. Гітлер у липні – вересні 1941 р. неодноразово у своїх промовах наголошував: «Слов'яни – це маса природжених рабів, потребуючих господарів». Вимагав посилення репресій в окупованих східних областях і рейхслайтер Мартін Борман. У листі до Розенберга в липні 1942 р. він зазначав, що слов'яни зобов'язані працювати на німців, а коли не буде потреби – вони можуть помирати.

Ставлення нацистів до місцевого населення як до рабів (рейхкомісар України Е. Кох називав місцевих людей «білими рабами») призвело до арештів та розстрілів одразу після окупації Вінниччини. Так, в серпні 1941 р. у Немирові гітлерівці розстріляли 3640 жителів, яких зігнали з усієї округи. У листопаді 1941 р. ця жаклива акція повторилася – загинули ще 2680 дітей, жінок, пристарілих.

У цей же час розпочалося виселення подільського населення з місць їхнього проживання. Це було пов'язано, насамперед, з будівництвом поблизу м. Вінниці гітлерівської ставки «Вервольф». У 1941 – 1942 рр. постраждали жителі сіл Бондури, Коло-Михайлівки, Майдан-Бобрика, Брусленова та ін.

Загалом, ще до весни 1943 р. нацисти запланували виселити населення кількох районів області, з території лише одного Калинівського району – 58 000 мешканців. На звільненій від подолян території отримували право на проживання тільки німці та «фольксдойч» (етнічні німці, які проживали на території України). Гітлерівці дали й назви звільненим від корінного населення регіонам – «Хагевальд» і «Ферстенштадт», а в с. Сосонку, що поблизу м. Калинівки, завезли техніку та племінну худобу для популяції кращих видів тваринництва. Але їхні далекоглядні плани були зірвані контрнаступами радянських військ.

Для більшості населення, яке поки що залишалося проживати на своїй території, були створені нестерпні умови, вкрай тяжкі для існування. Адаже окупанти здійснювали широкомасштабну програму економічного пограбування країни. З цією метою німці створили «Центральне торгове товариство Сходу». Його завданням були облік, вилучення і переробка всієї сільськогосподарської продукції. Наслідком роботи лише цього товариства стало вивезення з України 9,2 млн. т зерна, 662 тис. т м'яса і т.д. До Німеччини вивозили практично все: сировину, устаткування, метали, продовольство, твори мистецтва, родючі чорноземи...

Систематичне вилучення у населення Поділля продовольства призвело до масового голоду як в містах, так і селах. Зокрема, у Бершадському районі в роки окупації від голоду та хвороб померли кілька тисяч осіб. У м. Вінниці населення зменшилося з 98 тис. до 25 тис. чол.

Хто намагався чинити опір окупантам – того страчували. 7 грудня 1941 р. Гітлер підписав наказ, відомий під назвою «Ніч і туман», згідно цієї директиви, кожен хто чинив опір нацизму повинен був зникнути назавжди: патріотів розстрілювали або відправляли в концентраційний табір.

Арешти і розстріли не припинялися впродовж усіх 2 років і дев'яти місяців. Житель містечка Плисків Баландюк М. розповів про масові розстріли громадян у жовтні 1941 р.: «Близько 2-х км від Плискова у Фрунзенковському лісі німці наказали заарештованим чоловікам лягти на землю вниз обличчям і лежати до тих пір, поки не підійдуть відсталі жінки та діти. Потім, відібравши у всіх різні речі, наказали роздягнутися і повели на розстріл. Перших розстріляли чоловіків. Їх ставили на коліна перед ямою і впритул з пістолета стріляли в голову. Розстрілявши всіх мужчин, так само розстріляли жінок і дітей. Кати брали дітей за волосся або за шиворот і стріляли в голову, після чого кидали в яму. Таким чином, було розстріляно біля 350 чоловік».

Ще одним засобом нацистів по очищенню території краю від місцевого населення, з використанням їхньої дармової праці – стала політика щодо майбутніх «остарбайтерів». Окупанти систематично здійснювали полювання на людей для вивезення їх на примусові роботи у Німеччину. Всього планувалося депортувати з країни до 15 млн. осіб. З України встигли вивезти 2,4 млн., з Вінниччини – 78 650 чол.

Стосовно заходів, які б збільшили кількість депортованих у Німеччину, рейхсфюрер СС Гімлер зазначав, що для цього необхідно використовувати все, навіть, спалювати села, коли виникне потреба. Гітлерівці дисципліновано виконували накази своїх вождів, сотні сіл запалали по всій Україні, як помста за опір, зв'язок з партизанами і підпільниками, невиконання наказів, відмову їхати на роботу до Німеччини тощо. 259 сіл були спалені повністю, разом з їхніми жителями. На Вінниччині 18 сіл окупанти спалили повністю, 168 – частково.

Переважна більшість підпалів сталася при відступі нацистських військ, у січні – березні 1944 р. як покарання за зв'язок населення з партизанами та виконання наказу керівництва III Рейху залишити після себе пустелю.

Населені пункти Вінницької області, спалені (повністю або частково) нацистськими окупантами в 1941 – 1944 рр.:

№ п/п	Назва населеного пункту, район	Кількість спалених дворів (житлових будинків)	Кількість людських жертв
1.	с. Багринівці, Літинський р-н	Спалено 5 дворів	Розстріляно 5 чол.
2.	с. Байраківка, Немирівський р-н	Спалено 57 дворів	Розстріляно 1 чол.
3.	с. Березівка, Чернівецький р-н	Спалено 15 дворів	Розстріляно 1 чол.
4.	с. Березна, Хмільницький р-н	Спалено 30 дворів	Розстріляно 2 чол.
5.	с. Берізки-Чечельницькі, Чечельницький р-н	Спалено 49 дворів	Розстріляно 19 чол.
6.	с. Білий Рукав, Хмільницький р-н	Спалено 13 дворів	Не встановлено
7.	с. Біликівці, Жмеринський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 8 чол.
8.	с. Блажіївка, Козятинський р-н	Спалено 13 житлових будинків	Не встановлено
9.	с. Бондурівка, Немирівський р-н	Спалено 23 двори	Розстріляно 8 чол.
10.	смт Браїлів, Жмеринський р-н	Спалено 103 двори	Загинуло 1430 чол.

11.	с. Брицьке, Липовецький р-н	Спалено 124 житлових будинки	Розстріляно 43 чол. (інші дані - 24 чол.)
12.	с. Бруслинів, Літинський р-н	Село спалено повністю (396 житлових будинків)	Розстріляно 42 чол.
13.	с. Бруслинівка (Яцківці), Літинський р-н	Село спалено повністю (290 житлових будинків)	Розстріляно 41 чол. (інші дані - 34 чол.)
14.	с. Бугринівка (ввійшло до м. Хмільник)	Спалено 57 дворів	Розстріляно 14 чол.
15.	с. Будки, Немирівський р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 4 чол.
16.	с. Булаї, Погребищенський р-н	Спалено 11 дворів	Не встановлено
17.	с. Василівка, Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 11 чол.
18.	с. Василівка, Жмеринський р-н	Село спалено частково	Не встановлено
19.	с. Вахнівка, Липовецький р-н	Спалено 76 дворів	Розстріляно 56 чол.
20.	с. Велика Жмеринка (ввійшло до м. Жмеринка)	Спалено 20 дворів	Розстріляно 12 чол.
21.	с. Велика Стратіївка, Тростянецький р-н	Спалено 2 двори	Розстріляно 2 чол.
22.	с. Верхівка, Тростянецький р-н	Спалено 23 житлових будинки	Загинуло більше тисячі чол.
23.	с. Вишенька, Хмільницький р-н	Село спалено частково	Розстріляно 15 чол.
24.	с. Вищеольчедаїв, Мурованокуриловецький р.	Село спалено частково	Розстріляно 24 чол.
25.	с. Війтівці, Липовецький р-н	Спалено 43 житлових будинки	Розстріляно 35 чол.
26.	с. Володимирівка, Іллінецький р-н	Село спалено частково	Розстріляно 64 чол.
27.	с. Воскодавинці, Козятинський р-н	Спалено 2 двори	Не встановлено
28.	с. Гавришівка, Вінницький р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 2 чол.
29.	с. Гопчиця, Погребищенський р-н	Спалено 19 житлових будинків	Розстріляно 26 чол. (інші дані - 21 чол.)
30.	с. Гранів, Гайсинський р-н	Спалено 17 дворів	Розстріляно 70 чол.
31.	с. Гуменне, Вінницький р-н	Спалено 15 дворів	Не встановлено
32.	ст. Дашів, Іллінецький р-н	Спалено частково	Не встановлено
33.	с. Дашківці, Літинський р-н	Спалено 2 двори	Розстріляно 1 чол.
34.	с. Демидівка, Жмеринський р-н	Спалено 27 дворів	Розстріляно 2 чол.
35.	с. Держанівка, Хмільницький р-н	Спалено 5 дворів	Розстріляно 2 чол.

36.	с. Дмитрашківка, Піщанський р-н	Спалено 2 двори	Розстріляно 12 чол.
37.	с. Жабокрич (ввійшло до с. Торків), Тульчинський р-н	Спалено 24 двори	Розстріляно 2 чол.
38.	с. Жадани, Іллінецький р-н	Спалено 2 житлових будинки	Розстріляно 16 чол.
39.	с. Жданівка, Хмільницький р-н	Спалено 14 дворів	Розстріляно 35 чол.
40.	с. Жуківці, Жмеринський р-н	Спалено 19 дворів	Розстріляно 11 чол.
41.	с. Журавліка, Барський р-н	Спалено 8 дворів	Розстріляно 13 чол.
42.	с. Загнітків, Піщанський р-н	Спалено 43 двори	Загинуло 150 чол.
43.	с. Заливанщина, Калинівський р-н	Спалено 17 дворів	Не встановлено
44.	с. Зеленянка, Крижопільський р-н	Спалено 19 дворів	Розстріляно 2 чол.
45.	с. Іванківці, Козятинський р-н	Спалено 9 дворів	Розстріляно 1 чол.
46.	с. Іваньки, Липовецький р-н	Спалено 18 дворів	Розстріляно 9 чол.
47.	с. Кам'янка (Майдан-Курилівський), Літинський р-н	Спалено 4 двори	Розстріляно 10 чол.
48.	с. Кам'яногірка, Іллінецький р-н	Село спалено частково	Розстріляно 40 чол. з сіл
49.	с. Китайгород, Іллінецький р-н	Спалено 49 дворів	Кам'яногірка та Китайгород (серед них 2-є дітей)
50.	с. Кам'яногірка, Калинівський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 2 чол.
51.	с. Кармалюкове (Головчинці), Жмеринський р-н	Спалено 13 дворів	Розстріляно 6 чол.
52.	с. Качанівка, Хмільницький р-н	Спалено 7 дворів	Розстріляно 16 чол.
53.	с. Кивачівка, Теплицький р-н	Спалено 13 дворів	Розстріляно 3 чол.
54.	с. Кирнасівка, Тульчинський р-н	Спалено 7 дворів	Розстріляно 1 чол.
55.	с. Клебань, Тульчинський р-н	Спалено 6 дворів	Розстріляно 1 чол.
56.	с. Козачівка (ввійшло до смт Браїлів), Жмеринс. р-н	Спалено 19 дворів	Розстріляно 4 чол.
57.	с. Комарів, Вінницький р-н	Спалено 2 двори	Розстріляно 8 чол.
58.	с. Копіївка, Тульчинський р-н	Спалено 3 двори	Не встановлено
59.	с. Коростівці, Жмеринський р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 13 чол.
60.	с. Кошлани, Оратівський р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 59 чол. (інші дані - 10 чол.)

61.	с. Красне, Жмеринський р-н	Спалено 14 дворів	Розстріляно 7 чол.
62.	с. Красносілка, Бершадський р-н	Спалено 6 дворів	Розстріляно 25 чол. (інші дані - 5 чол.)
63.	с. Кривошії, Хмільницький р-н	Спалено 7 дворів	Розстріляно 7 чол.
64.	с. Криштопівка, Іллінецький р-н	Село спалено повністю (285 житлових будинків)	Розстріляно 47 чол. (інші дані - 35 чол.)
65.	с. Крупин, Хмільницький р-н	Спалено 2 двори	Розстріляно 1 чол.
66.	с. Курашівці, Муранокуриловецький р.	Спалено 5 дворів	Розстріляно 1 чол.
67.	с. Куренівка, Чечельницький р-н	Спалено 11 дворів	Розстріляно 2 чол.
68.	с. Кустівці, Хмільницький р-н	Спалено 64 двори	Розстріляно 10 чол.
69.	с. Лаврівка, Вінницький р-н	Спалено 65 дворів	Розстріляно 4 чол.
70.	с. Лесяки, Жмеринський р-н	Спалено 50 дворів (інші дані-40 дворів)	Розстріляно 18 чол. (інші дані - 12 чол.)
71.	смт Липовець, Липовенцький р-н	Селище спалено частково	Загинуло понад 4 тис. чол.
72.	с. Лисогірка, Жмеринський р-н	Село спалено частково	Не встановлено
73.	с. Лисянка, Жмеринський р-н	Спалено 2 двори	Розстріляно 3 чол.
74.	с. Лопатинці, Жмеринський р-н	Спалено 5 дворів	Розстріляно 5 чол.
75.	с. Лука Жабокрицька (ввійшло до с. Сільниця) Тульч.р.	Село спалено частково	Не встановлено
76.	с. Любомирка, Чечельницький р-н	Спалено 16 дворів	Розстріляно 17 чол.
77.	с. Людавка, Жмеринський р-н	Спалено 15 дворів	Загинуло 570 чол.
78.	с. Майдан-Бобрик, Літинський р-н	Село спалено повністю (132 житлових будинки)	Розстріляно 21 чол.
79.	с. Мазурівка (ввійшло до м. Хмільник)	Спалено 52 двори	Розстріляно 4 чол.
80.	с. Мала Київка, Бершадський р-н	Спалено 14 дворів	Розстріляно 21 чол.
81.	с. Мала Тернівка (ввійшло до с. Тернівка) Крижоп. р-н	Спалено 40 дворів	Розстріляно 15 чол.
82.	с.МалийЧернятин (ввійшло до с. Чернятин), Калин. р-н	Село спалено повністю (416 житлових будинків)	Розстріляно 8 чол.
83.	с. Малі Хутори (ввійшло до м. Вінниця)	Спалено 10 дворів	Розстріляно 3 чол.
84.	с. Медвеже Вушко, Вінницький р-н	Спалено 7 дворів	Не встановлено

85.	с. Медівка, Оратівський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 7 чол.
86.	с. Межирів, Жмеринський р-н	Спалено 84 двори	Загинуло 281 чол.
87.	с. Миколаївка, Літинський р-н	Спалено 7 дворів	Розстріляно 1 чол.
88.	с. Мітлинці, Гайсинський р-н	Село спалено повністю (459 житлових будинків)	Розстріляно 15 чол.
89.	с. Москалівка (ввійшло до Снт Браїлів), Жмеринс. Р-н	Спалено 20 дворів	Розстріляно 6 чол.
90.	с. М'якохід, Бершадський р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 3 чол.
91.	с. Нападівка, Липовецький р-н	Спалено 74 двори	Розстріляно 12 чол. (інші дані - 8 чол.)
92.	с. Непедівка, Козятинський р-н	Спалено 14 дворів	Не встановлено
93.	с. Нишівці, Мурованокуріловецький р-н	Село спалено частково	Розстріляно 43 чол.
94.	с. Новоукраїнка, Чечельницький р-н	Спалено 33 житлових будинки	Розстріляно 10 чол. (серед них - 2 дітей)
95.	с. Озерна, Погребищенський р-н	Спалено 8 дворів	Розстріляно 1 чол.
96.	с. Олександрівка, Літинський р-н	Спалено 63 двори	Розстріляно 13 чол.
97.	с. Олексіївка, Іллінецький р-н	Село спалено частково	Не встановлено
98.	с. Ординці, Погребищенський р-н	Спалено 16 дворів	Розстріляно 2 чол.
99.	с. Павлівка, Крижопільський р-н	Село спалено повністю (350 житлових будинків)	Загинуло 66 чол. (інші дані - 48 чол.)
100.	с. Панасівка, Козятинський р-н	Спалено 15 дворів	Розстріляно 6 чол.
101.	с. Паріївка, Погребищенський р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 16 чол.
102.	с.Партизанське (Сталінка), Бершадський р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 31 чол.
103.	с. Пархомівка, Іллінецький р-н	Спалено 87 житлових будинків	Розстріляно 47 чол. (інші дані - 38 чол.)
104.	с. Пеньківка, Літинський р-н	Село спалено повністю (520 житлових будинків)	Розстріляно 64 чол. (інші дані - 49 чол.)
105.	с. Пиківська Слобідка, Літинський р-н	Село спалено повністю	Не встановлено
106.	с. Писарівка, Вінницький р-н	Спалено 2 двори	Не встановлено
107.	с. Підвисоке, Оратівський р-н	Спалено 120 дворів	Розстріляно 27 чол.

108.	с. Підлісне (Майдан-Супрунівський), Літинський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 9 чол.
109.	с. Подорожня , Хмільницький р-н	Спалено 74 двори	Розстріляно 11 чол.
110.	с. Порубинці (ввійшло до м. Хмільник)	Спалено 9 дворів	Не встановлено
111.	с. Поташня , Бершадський р-н	Село спалено частково	Не встановлено
112.	с. Потоки , Жмеринський р-н	Спалено 18 дворів	Розстріляно 5 чол.
113.	с. Пузирки , Козятинський р-н	Спалено 49 дворів	Розстріляно 8 чол.
114.	с. Пултівці , Жмеринський р-н	Спалено 64 двори	Розстріляно 109 чол.
115.	с. Рахни , Гайсинський р-н	Спалено 73 двори	Розстріляно 4 чол.
116.	с. Рахни-Лісові , Шаргородський р-н	Спалено 4 двори	Розстріляно 3 чол.
117.	с. Рахни-Польові , Тиврівський р-н	Спалено 21 житловий будинок	Розстріляно 14 чол.
118.	с. Рахнівка , Гайсинський р-н	Спалено 58 житлових будинків	Розстріляно 13 чол.
119.	с. Рів , Жмеринський р-н	Спалено 60 дворів	Розстріляно 10 чол.
120.	с. Рівне , Мурованоктуриловецький р.	Село спалено частково	Розстріляно 61 чол.
121.	с. Ріжок , Літинський р-н	Спалено 8 дворів	Розстріляно 3 чол.
122.	с. Рожепи , Жмеринський р-н	Спалено 4 двори	Розстріляно 2 чол.
123.	с. Рожнятівка , Томашпільський р-н	Спалено 14 дворів	Розстріляно 57 чол. (інші дані - 32 чол.)
124.	с. Романово-Хутір , Іллінецький р-н	Село спалено частково	Розстріляно 1 чол.
125.	с. Рубань , Немирівський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 10 родин
126.	с. Садове (Літинські Хутори) Літинський р-н	Спалено 12 дворів	Розстріляно 4 чол.
127.	с. Сандраки (ввійшло до с. Широка Гребля) Хмільн. р-н	Спалено 14 дворів	Розстріляно 16 чол.
128.	с. Северинівка , Жмеринський р-н	Спалено 23 двори	Розстріляно 7 чол.
129.	с. Селище , Тиврівський р-н	Спалено 37 дворів	Розстріляно 10 чол.
130.	с. Ситківці , Немирівський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 27 чол.
131.	с. Скарженівка (ввійшло до с. Тополівка), Теплиц. р-н	Спалено 14 дворів	Розстріляно 2 чол.
132.	с. Слобода (Слобода-Почапинецька), Жмеринс. р-н	Село спалено частково	Не встановлено
133.	с. Слобода (ввійшло до м. Хмільник)	Спалено 17 дворів	Не встановлено
134.	с. Слобода-Гулівська , Барський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 11 чол.

135.	с. Сніжна, Погребищенський р-н	Спалено 6 житлових будинків	Розстріляно 1 чол.
136.	с. Сокиринці, Вінницький р-н	Спалено 15 дворів	Не встановлено
137.	с. Соколівка (Майдан- Совин), Літинський р-н	Спалено 5 дворів	Розстріляно 1 чол.
138.	с. Стара Прилука, Липовецький р-н	Спалено 22 житлових будинки	Не встановлено
139.	с. Стодутьці, Жмеринський р-н	Спалено 8 дворів	Не встановлено
140.	с. Стрижавка, Вінницький р-н	Спалено 12 дворів	Розстріляно 5 чол.
141.	с. Ступки, Оратівський р-н	Спалено 28 дворів	Розстріляно 16 чол.
142.	с. Ступник, Хмільницький р-н	Спалено 239 дворів	Розстріляно 65 чол.
143.	с. Супрунів, Літинський р-н	Село спалено повністю (250 житлових будинків)	Розстріляно 23 чол. (інші дані - 21 чол.)
144.	с. Тарасівка, Калинівський р-н	Спалено 3 житлових будинки	Не встановлено
145.	с. Тартак, Жмеринський р-н	Спалено 12 дворів	Розстріляно 3 чол.
146.	с. Терешпіль, Хмільницький р-н	Спалено вулицю села	Розстріляно 84 чол.
147.	с. Теси, Літинський р-н	Спалено 7 дворів	Розстріляно 5 чол.
148.	с. Тиманівка, Тульчинський р-н	Спалено 16 дворів	Не встановлено
149.	с. Тимар, Гайсинський р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 10 чол.
150.	с. Токарівка, Жмеринський р-н	Спалено 9 дворів	Розстріляно 3 чол.
151.	с. Торків, Тульчинський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 3 чол.
152.	с. Трибухи, Літинський р-н	Село спалено частково	Розстріляно 34 чол. (інші дані - 23 чол.)
153.	с. Тростяничик, Тростянецький р-н	Спалено 3 двори	Не встановлено
154.	с. Уладівка, Літинський р-н	Село спалено повністю (понад 600 дворів)	Розстріляно 80 чол.
155.	с. Уяринці, Тиврівський р-н	Спалено 5 дворів	Розстріляно 8 чол.
156.	с. Холодівка, Тульчинський р-н	Спалено 6 дворів	Не встановлено
157.	с. Хрінівка, Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 16 чол.
158.	с. Червоне, Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Не встановлено
159.	с. Черепашинці, Калинівський р-н	Спалено 24 житлових будинки	Розстріляно 19 чол.
160.	с. Чернівці, Чернівецький р-н	Спалено 8 дворів	Розстріляно 53 чол.

161.	с. Чернятин, Жмеринський р-н	Спалено 19 дворів	Розстріляно 30 чол.
162.	с. Чеснівка, Хмільницький р-н	Спалено 28 дворів	Розстріляно 49 чол.
163.	с. Чортория, Іллінецький р-н	Село спалено повністю (152 житлових будинки)	Розстріляно 44 чол. (інші дані - 35 чол.)
164.	с. Шабельня, Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 37 чол. (інші дані - 27 чол.)
165.	с. Шендерівка (ввійшло до с. Біла), Липовецький р-н	Село спалено частково (інші дані-237 дворів)	Не встановлено
166.	с. Ширмівка, Погребищенський р-н	Спалено 3 двори	Розстріляно 5 чол.
167.	с. Широка Гребля, Хмільницький р-н	Спалено 52 двори	Не встановлено
168.	с. Шура Мітлинецька, Гайсинський р-н	Село спалено майже повністю (195 з 228 дворів)	Розстріляно 8 чол.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА:

1. Гальчак С. Д. Визволення Вінниччини від нацистських загарбників (20 грудня 1943 р. – 28 березня 1944 р.) / С. Д. Гальчак. – Вінниця, 2005. – 416 с.
2. Жизнь в оккупации. Винницкая область. 1941 – 1944 / Сост. В. Ю. Васильев, Р. Ю. Подкур, С. Д. Гальчак, Д. Байрау, А. Вайнер. – М., 2010. – 856 с.
3. Загородний И. М. Ставка Гитлера «Вервольф» в пространстве и времени / И. М. Загородний. – Винница, 2008. – 320 с.
4. Комарніцький О. Б. Історія України: матеріали для підготовки до тестування. Навчальний посібник / О. Б. Комарніцький. – Кам'янець-Подільський, 2007. – 456 с.
5. Петренко В. І. Замість Вінниці мав бути Ферстенштадт. Окупаційний режим на Вінниччині 1941-1944 рр. / В. І. Петренко // «Вінниччина». – 20.07.2011. – № 55; 22.07.2011. – № 56.
6. Держархів Вінницької області. – Ф. П – 136. Вінницький обласний комітет КПУ.
7. Держархів Вінницької області. – Ф. П – 138. Колекція документів Вінницького партархіву.
8. Держархів Вінницької області. – Ф. П – 425. Підпільні організації, партизанські загони Вінницької області періоду Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.
9. Держархів Вінницької області. – Ф. Р – 1683. Вінницька обласна комісія сприяння роботі Надзвичайній державній комісії по встановленню і розслідуванню злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників і заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам.
10. Держархів Вінницької області. – Ф. Р – 4422. Хронологічні довідки про тимчасову окупацію німецько-фашистськими загарбниками населених пунктів Вінницької області та визволення їх частинами Радянської армії.
11. Держархів Вінницької області. – Ф. Р – 6022. Колекція свідчень, спогадів та інших документів колишніх в'язнів гетто, концентраційних та робочих таборів, а також громадян примусово вигнаних до Німеччини.
12. Держархів Вінницької області. – Ф. Р – 6023. Колекція фільтраційних, слідчих та наглядових справ переданих СБУ у Вінницькій області.